

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ АНГЛОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розглядаються критерії оцінювання рівня сформованості англomовної граматичної компетентності в учнів початкової школи в різних видах мовленнєвої діяльності. Запропоновано та обґрунтовано детальний розподіл балів, що присвоюються молодшим школярам відповідно до визначених критеріїв.

Ключові слова: критерії оцінювання, англomовна граматична компетентність, молодші школярі.

Мірошник И. В. Особенности оценивания уровня сформированности англоязычной грамматической компетентности у учащихся начальной школы.

В статье рассматриваются критерии оценивания уровня сформированности англоязычной грамматической компетентности у учащихся начальной школы в различных видах речевой деятельности. Предложено и обосновано распределение баллов, присваиваемых младшим школьникам в соответствии с определёнными критериями.

Ключевые слова: критерии оценивания, англоязычная грамматическая компетентность, младшие школьники.

Miroshnyk I. The Peculiarities of Assessing the Level of Young Learners' Grammatical Competence in English Forming.

The article deals with the criteria of assessing the level of young learners' grammatical competence in English forming in different types of speech activity. Distributing the points given young learners according to certain criteria has been proposed and substantiated.

Key words: the criteria of assessing, grammatical competence in English, young learners.

Вступ. Невід'ємною складовою формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів початкової школи є формування іншомовної граматичної компетентності, чому на сьогодні приділяється значна увага методистів (Т. В. Бабенко (2002); М. В. Біболетова (1985); О. Б. Бігич (2005, 2006); С. І. Ізмайлова (1999); О. О. Коломінова (2002); К. Л. Крутій (1996); В. Г. Куліш (1999); Р. П. Періна (2003); М. Рінволукрі (M. Rinvolucrí, 1985); Г. В. Рогова, І. М. Верещагіна (2000); С. В. Роман (2003, 2005); А. В. Трусова (1972); Дж. Уінгейт (J. Wingate, 2000); В. М. Філатов (2004); Л. А. Широкова (2000)). Проте у працях вищезазначених методистів не знаходимо єдиних критеріїв оцінювання рівня сформованості іншомовної граматичної компетентності, у тому числі англomовної, в усіх видах мовленнєвої діяльності (МД) в учнів початкової школи, що зумовлює актуальність досліджуваної теми.

Як зазначає Н. К. Складенко, критерії служать для визначення показників сформованості навичок і розвитку вмінь учнів у певному виді МД, а показники розглядаються як такі характеристики, які розвиваються під впливом педагогічного процесу і проходять певний шлях розвитку у процесі навчання іноземної мови [7, с. 85]. Своє “матеріальне втілення” вони знаходять у мовленнєвому продукті учнів – в усному чи писемному висловлюванні або в розумінні певного навчального матеріалу під час читання чи аудіювання.

Формулювання мети статті та завдань. Мета і завдання статті полягають у визначенні критеріїв оцінювання рівня сформованості англійської граматичної компетентності (АГК) в учнів початкової школи в різних видах МД та обґрунтуванні розподілу балів, що присвоюються молодшим школярам відповідно до визначених критеріїв.

Виклад основного матеріалу статті. Враховуючи специфіку формування АГК в учнів початкової школи (психофізіологічні особливості молодших школярів під час оволодіння іншомовним граматичним матеріалом і відповідно стадіальність засвоєння ними іншомовного матеріалу, використання фрагментів навчального відеофільму та прийому евристичної бесіди на етапі ознайомлення з новим граматичним явищем (ГЯ) і набуття та виведення учнями знань про його значення і форму), на нашу думку, є доцільним оцінювати відповіді молодших школярів за такими критеріями:

в аудіюванні: ступінь розуміння значення і форми ГЯ в усному повідомленні / аудіотексті;

у читанні: ступінь розуміння значення і форми ГЯ у друкованому тексті;

у писемному висловлюванні: відповідність змісту висловлювання мовленнєвій ситуації, коректність вживання ГЯ, логіко-структурна організація висловлювання (зв’язність мовленнєвого продукту та коректне вживання засобів міжфразового зв’язку (ЗМЗ)), мовна правильність висловлювання (орфографічна і лексична);

у говорінні (для монологічного мовлення (ММ) і діалогічного мовлення (ДМ)): відповідність змісту висловлювання мовленнєвій ситуації, коректність вживання ГЯ та мовна (фонетична і лексична) правильність, логіко-структурна організація висловлювання (зв’язність мовленнєвого продукту та коректне вживання ЗМЗ), правильність ритміко-інтонаційного оформлення висловлювання, відсутність / наявність хезитаційних пауз перед виучуваним ГЯ (для ММ), реактивність мовлення (для ДМ).

З метою перевірки ефективності розробленої нами методики формування АГК в учнів початкової школи [4] було проведено методичний експеримент, який передбачав кілька зрізів: передекспериментальний, проміжний та післяекспериментальний. Завдання зрізів були ідентичними за характером і передбачали перевірку рівня сформованості граматичних

навичок і розвитку граматичних умінь в усіх видах МД. Всі матеріали зрізів експериментального навчання були проаналізовані відповідно до зазначених вище критеріїв. Розглянемо кожний з відібраних критеріїв, а також параметри, за якими нараховується певна сума балів, докладніше.

Перевіряючи рівень сформованості граматичних навичок і розвитку граматичних умінь аудіювання і читання, ми вбачаємо за доцільне висунути такі критерії: *ступінь розуміння значення і форми ГЯ в усному повідомленні / аудіотексті* для аудіювання; *ступінь розуміння значення і форми ГЯ у друкованому тексті* для читання. Оскільки від молодших школярів передбачалася однозначна відповідь [4, с. 139–185], то за кожну правильну відповідь нараховувалося по 1 балу. Максимальну кількість балів, яку міг отримати учень за виконання завдань з аудіювання становила 10 балів і 10 балів – з читання.

Оскільки спілкування учнів спрямоване на розв’язання ними певних комунікативних завдань і здійснюється відповідно до мовленнєвих ситуацій, що виникають, то серед висунутих нами критеріїв оцінювання рівня сформованості граматичних навичок і розвитку граматичних умінь у говорінні (ММ і ДМ) і письмі на перше місце ми, слідом за І. І. Антоною, О. І. Вовк, Н. К. Скляренко, О. П. Петрашук, висуваємо критерій *відповідності змісту висловлювання мовленнєвій ситуації*. Обчислення показників за критерієм відповідності змісту висловлювання мовленнєвій ситуації у писемному мовленні представлено у таблиці 1, у говорінні (ММ / ДМ) – у таблиці 2.

Таблиця 1

Обчислення за критерієм “відповідність змісту висловлювання мовленнєвій ситуації” у писемному мовленні (показник “комунікативна достатність”)

Кількість балів	9-10	7-8	5-6	3-4	0-2
Рівень комунікативної достатності	Висловлювання мають повну комунікативну достатність	Висловлювання мають неповну комунікативну достатність	Висловлювання мають часткову комунікативну достатність	Висловлювання мають мінімальну комунікативну	Висловлювання повністю комунікативно недостатніми

Таблиця 2

Обчислення за критерієм “відповідність змісту висловлювання мовленнєвій ситуації” у говорінні (ММ / ДМ) (показник “комунікативна достатність”)

Кількість балів	4,1-5	3,1-4	2,1-3	1,1-2	0-1

Рівень комунікативної достатності	Висловлювання мають повну комунікативну достатність	Висловлювання мають неповну комунікативну достатність	Висловлювання мають часткову комунікативну достатність	Висловлювання мають мінімальну комунікативну достатність	Висловлювання є повністю комунікативно недостатніми
--	---	---	--	--	---

На друге місце ми висуваємо критерій *коректності вживання ГЯ*, оскільки основною метою зрізів, в тому числі і передекспериментального, було перевірити 1) рівень сформованості мовленнєвих граматичних навичок, розвиток яких ґрунтується на певних передзнаннях (термін О. С. Кубрякової [3, с. 112]) учнів, тому що з ГЯ, запропонованими їм у завданнях, вони мали ознайомитися протягом першого, другого – поч. третього років вивчення АМ; 2) психофізіологічну здатність учнів сприймати, розуміти й усвідомлювати функцію і форму ГЯ. Обчислення показників за критерієм коректності вживання ГЯ у писемному мовленні представлено у таблиці 3, у говорінні (ММ / ДМ) – у таблиці 4.

Таблиця 3

Обчислення за критерієм “коректність вживання ГЯ” у писемному мовленні

Кількість балів	9 – 10	6 – 8	3 – 5	0 – 2
Рівень коректності вживання ГЯ	У висловлюванні спостерігається цілком коректне вживання ГЯ	У висловлюванні спостерігається не завжди коректне вживання ГЯ	У висловлюванні спостерігається частково коректне вживання ГЯ	У висловлюванні спостерігається некоректне вживання ГЯ

Таблиця 4

Обчислення за критерієм “коректність вживання ГЯ” у говорінні (ММ / ДМ)

Кількість балів	4,1-5	2,6-4	1,1-2,5	0 – 1
Рівень коректності вживання ГЯ	У висловлюванні спостерігається цілком коректне вживання ГЯ	У висловлюванні спостерігається не завжди коректне вживання ГЯ	У висловлюванні спостерігається частково коректне вживання ГЯ	У висловлюванні спостерігається некоректне вживання ГЯ

Наступним в ієрархії, запропонованих нами, критеріїв ми висуваємо критерій *логіко-структурної організації* висловлювання, тобто вміння учнів граматично правильно побудувати зв'язне висловлювання з коректним вживанням ЗМЗ. Цей критерій дає змогу

оцінити правильність послідовності вибору учнями оптимальних для конкретної ситуації мовних засобів для вирішення комунікативного завдання, оскільки невміння обирати оптимальні для конкретної ситуації засоби часто призводить до порушення логіки і зв'язності викладу власних думок.

Обчислення за критерієм “логіко-структурна організація висловлювання” у писемному мовленні

- 5 – висловлювання мають логічний і послідовний характер, спостерігається цілком коректне вживання ЗМЗ;
- 4 – висловлювання в основному є логічними і послідовними, спостерігається не завжди коректне вживання ЗМЗ;
- 3 – висловлювання в цілому є логічними і послідовними, спостерігається частково коректне вживання ЗМЗ;
- 1-2 – логічність і послідовність висловлювання частково порушена, спостерігається некоректне вживання ЗМЗ;
- 0 – висловлювання є нелогічними, непослідовними, ЗМЗ не вживаються.

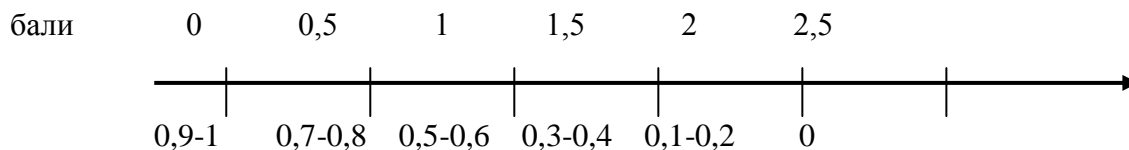
Обчислення за критерієм “логіко-структурна організація висловлювання” у говорінні (ММ / ДМ)

- 2,5 – висловлювання мають логічний і послідовний характер, спостерігається цілком коректне вживання ЗМЗ;
- 2 – висловлювання в основному є логічними і послідовними, спостерігається не завжди коректне вживання ЗМЗ;
- 1,5 – висловлювання в цілому є логічними і послідовними, спостерігається частково коректне вживання ЗМЗ;
- 0,5-1 – логічність і послідовність висловлювання частково порушена, спостерігається некоректне вживання ЗМЗ;
- 0 – висловлювання є нелогічними, непослідовними, ЗМЗ не вживаються.

Висуваючи в якості додаткових, такі критерії, як відсутність / наявність хезитаційних пауз перед ГЯ, що вивчається (для ММ), реактивність мовлення (для ДМ), правильність ритміко-інтонаційного оформлення висловлювання та мовна правильність висловлювання: орфографічна і лексична (писемне мовлення) та фонетична і лексична (говоріння), було встановлено за ними максимальну кількість балів: 2,5, 2,5, 2,5 і 10 балів відповідно. Як зазначають Н. К. Складенко і Т. І. Олійник [7, с. 85–92], правильність визначається через коефіцієнт помилковості: чим він менший, тим вище правильність мовлення. Коефіцієнт помилковості є відношенням кількості помилок до кількості фраз, що містяться у висловлюванні [2, с. 37].

Шкала обчислення “коефіцієнта помилковості” за критеріями

“відсутність / наявність хезитаційних пауз” і “правильність ритміко-інтонаційного оформлення висловлювання”

“коефіцієнт помилковості”

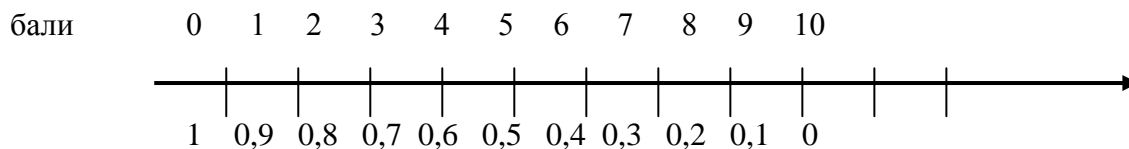
Раціональним, на нашу думку, є також виділення *критерію реактивності* (рівень успішності реплікування), оскільки у діалозі дуже важливим є вміння підтримати розмову. Цей критерій передбачає продукування ініціативних та респонсивних реплік. Під час оцінювання мовленнєвого продукту за цим критерієм необхідно також враховувати тривалість латентного періоду [6]. Максимальна кількість балів для обчислення рівня успішності реплікування становить 2,5 бала. Розподіл балів представлено у таблиці 5.

Таблиця 5

Обчислення рівня успішності реплікування за критерієм реактивності

Кількість балів	2,1 – 2,5	1,6 – 2	1,1 – 1,5	0,6 – 1	0 – 0,5
Рівень успішності реплікування	Висловлювання мають чітко виражений інтерактивний характер: ініціативні та респонсивні репліки реалізуються успішно. Тривалість ЛП ~ 0,25-1 сек.	Висловлювання мають достатньо виражений інтерактивний характер: ініціативні та респонсивні репліки звучать трохи невпевнено. Тривалість ЛП ~ 1-3 сек.	Висловлювання мають недостатньо виражений інтерактивний характер: ініціативні та респонсивні репліки слідуєть повільно, невпевнено. Тривалість ЛП ~ 2-3,5 сек.	Висловлювання мають слабо виражений інтерактивний характер: ініціативні та респонсивні репліки слідуєть з помітними труднощами. Тривалість ЛП ~ 3,5-5 сек.	Висловлювання не мають вираженого інтерактивного характеру: реплікування майже відсутнє. Тривалість ЛП більша ніж 5 сек.

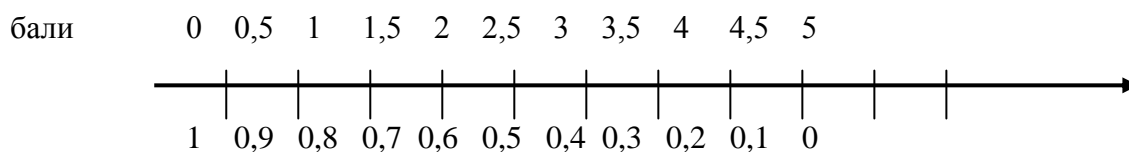
Шкала обчислення “коефіцієнта помилковості” у дотриманні лексичної і орфографічної правильності висловлювання

“коефіцієнт помилковості”

За кожну лексичну помилку знімалося по 1 балу, за кожну орфографічну помилку знімалося по 0,5 балу.

Шкала обчислення “коефіцієнта помилковості” у дотриманні лексичної і фонетичної правильності висловлювання

“коефіцієнт помилковості”

За кожну лексичну помилку знімалося по 0,5 балів, за кожну фонетичну помилку знімалося по 0,1 балу.

Згідно з висунутими критеріями, на нашу думку, логічно визначити рівень сформованості граматичних навичок і розвитку вмінь у таких видах МД, як говоріння (45 балів) і письмо (35 балів).

Максимальна кількість балів, яку міг отримати учень, правильно виконавши завдання з усіх видів МД – 100. Розподіл балів за всіма визначеними нами критеріями представлено у таблиці 6.

Оцінювання рівня сформованості граматичних навичок і розвитку вмінь учнів третього класу за іншими критеріями, що висуваються деякими дослідниками [1; 5; 8] (стилістична диференціація, синонімічне варіювання дієслів, обсяг висловлювання, темп мовлення), враховуючи специфіку дослідження, на нашу думку, не є раціональним. Крім того, оцінювання відповідей учнів за критерієм “зверненість мовлення”, на нашу думку, є також недоцільним, оскільки відстань між комунікантами (вчителем і учнем) залишалася незмінною, використання міміки, певної постави та жестів було необов’язковим, тому що молодшим школярам під час ведення розмови (ДМ) необхідно було надати певну інформацію, а не висловити своє ставлення. До того ж, процес об’єктивного оцінювання контакту очей між комунікантами у початкових класах значно ускладнюється не лише через

незнання та нерозуміння учнями певного ГЯ, але й природну або вікову сором'язливість дітей.

Таблиця 6

Розподіл балів за критеріями оцінювання рівня сформованості англомовної граматичної компетентності в учнів початкової школи за видами мовленнєвої діяльності

Критерії	Максимальна кількість балів
1. Розуміння функції і форми ГЯ в усному повідомленні / аудіотексті (в аудіюванні)	А 10
2. Розуміння функції і форми ГЯ у друкованому тексті (в читанні)	Ч 10
3. Відповідність змісту висловлювання мовленнєвій ситуації ¹	П Г ММ ДМ 10 (5 + 5)
4. Коректність вживання ГЯ ¹	П Г ММ ДМ 10 (5 + 5)
5. Логіко-структурна організація (зв'язність мовленнєвого продукту та коректне вживання засобів міжфразового зв'язку) ¹	П Г ММ ДМ 5 (2,5 + 2,5)
6. Мовна правильність висловлювання: орфографічна і лексична ² ; фонетична і лексична ³	П 10 Г ММ ДМ (5 + 5)
7. Відсутність / наявність хезитаційних пауз перед виучуваним ГЯ ³ (для ММ); Реактивність мовлення ³ (для ДМ)	Г 2,5 2,5
8. Правильність ритміко-інтонаційного оформлення висловлювання ³	Г ММ ДМ (2,5+2,5)
Загальна кількість балів	100

¹ - критерії, визначені для перевірки рівня сформованості у молодших школярів граматичних навичок і розвитку вмій письма і говоріння;

² - критерії, визначені для перевірки рівня сформованості у молодших школярів граматичних навичок і розвитку вмінь тільки письма;

³ - критерії, визначені для перевірки рівня сформованості у молодших школярів граматичних навичок і розвитку вмінь тільки говоріння.

Висновки. Аналіз результатів експерименту за визначеними нами критеріями дав змогу отримати об'єктивну картину ефективності формування АГК в учнів початкової школи як до початку проведення експериментального навчання, так і після нього: 1) підтвердився достатній рівень навченості більшості учасників експерименту після проведення експериментального навчання; 2) значно підвищився середній коефіцієнт навченості в обох експериментальних групах.

Перспективний напрямок подальших досліджень вбачаємо у визначенні та обґрунтуванні критеріїв оцінювання рівня сформованості англомовних фонетичної та лексичної компетентностей.

Література:

1. *Вовк О. І. Формування англомовної граматичної компетенції у майбутніх учителів в умовах інтенсивного навчання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Вовк Олена Іванівна. – К., Київ. нац. лінгв. ун.-т. – 2008. – 335 с.*

2. *Гурвич П. Б. Теория и практика эксперимента в методике преподавания иностранных языков / П. Б. Гурвич. – Владимир : Изд.-во Владимирского гос. пед. ин-та им. П. И. Лебедева-Полянского, 1980. – 104 с.*

3. *Кубрякова Е. С. Язык и знание : На пути получения знаний о языке : Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Е. С. Кубрякова. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 560 с.*

4. *Мірошник І. В. Методика формування англомовної граматичної компетенції в учнів початкової загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Наук. кер. канд. пед. наук, доц. М. Л. Писанко / Мірошник Ірина Василівна. – К., 2013. – 439 с.*

5. *Петрашук О. П. Теоретичні основи тестового контролю іншомовної комунікативної компетенції в учнів середньої загальноосвітньої школи (на матеріалі англійської мови) : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.02 / Наук. консультант С. Ю. Ніколаєва / Петрашук Олена Петрівна, Київськ. нац. лінгв. ун.-т. – 2000. – 423 с.*

6. *Скляренко Н. К. Использование звукозаписи в обучении практической грамматики английского языка (на старшем этапе языкового вуза) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Скляренко Нина Константиновна. – К., 1973. – 221 с.*

7. Скляренко Н. К., Олейник Т. И. Критерии оценки уровня практического владения учащимися иноязычным говорением / Н. К. Скляренко, Т. И. Олейник. // Учителю – современные знания и опыт. Интегрированное пособие для студентов и преподавателей педвузов, учителей средних школ. – Горловка, 1995. – С. 85–92.

8. Стеченко Т. О. Формування професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції майбутніх філологів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Стеченко Тетяна Олександрівна. – К., 2004. – 200 с.

References:

1. Vovk O. I. Formuvannya anglo-movnoyi gramatychnoyi kompetencyi u majbutnih uchyteliv v umovah intensyvnogo navchannya : dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / Vovk Olena Ivanivna. – K., Kyiv. nac. lingv. un.-t. – 2008. – 335 s.

2. Gurvych P. B. Teoryya y praktyka eksperymenta v metodyke prepodavannya ynostrannyh yazykov / P. B. Gurvych. – Vladymyr : Yzd.-vo Vladymyrskogo gos. ped. yn.-ta ym. P. Y. Lebedeva-Polyanskogo, 1980. – 104 s.

3. Kubryakova E. S. Yazyk y znanyye : Na puty poluchenyya znanyj o yazyke : Chasty rechy s kognytyvnoj tochky zrenyya. Rol yazyka v poznanny myra / E. S. Kubryakova. – M. : Yazyky slavyanskoj kultury, 2004. – 560 s.

4. Miroshnyk I. V. Metodyka formuvannya anglo-movnoyi gramatychnoyi kompetencyi v uchniv pochatkovoyi zagalnoosvotnyoyi shkoly : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / Nauk. ker. kand. ped. nauk, doc. M. L. Pysanko / Miroshnyk Iryna Vasylivna. – K., 2013. – 439 s.

5. Petrashchuk O. P. Teoretychni osnovy testovogo kontrolyu inshomovnoyi komunikatyvnoyi kompetencyi v uchniv serednoyi zagalnoosvinyoyi shkoly (na materialy anglijskoyi movy) : dys. na zdobuttya nauk. stupenya d-ra ped. nauk : 13.00.02 / Nauk. konsult. S. Yu. Nikolayeva / Petrashchuk Olena Petrivna, Kyivsk. nac. lingv. un-t. – 2000. 423 s.

6. Sklyarenko N. K. Yspolzovanye zvukozapysy v obuchenyy practycheskoj grammatyky anglyjskogo yazyka (na starshem etape yazukovogo vuza) : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / Sklyarenko Nyna Konstantynovna. – 1973. – 221 s.

7. Sklyarenko N. K., Olejnyk T. Y. Kryteryu ocenky urovnya praktycheskogo ovladenyya uchaschymysya ynoyazychnym govorennyem / N. K. Sklyarenko, T. Y. Olejnyk. // Uchytelyu – sovremennyye znanyya y opyt. Yntegryrovannoe posobyie dlya studentov y prepodavatelej pedvuzov, uchyteliej srednyh shkol. – Gorlovka, 1995. – S. 85–92.

8. Stechenko T. O. Formuvannya profesijno oriyentovanoyi anglo-movnoyi gramatychnoyi kompetencyi majbutnih filologiv : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / Stechenko Tetyana Oleksandrivna. – K., 2004. – 200 s.